

De actualiteit van het verleden

*Conservering en digitalisering
van Nederlandse tijdschriften*

Inventarisatie, selectie en prioritering

J. Mateboer

D. Schouten

METAMORFOZEPUBLICATIE 9

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK

DEN HAAG, MAART 2001

INHOUD

WOORD VOORAF / 4

SAMENVATTING / 5

INLEIDING / 6

VOORGESCHIEDENIS / 7

DEFINITIE / 8

LIJST TIJDSCHRIFTEN KB 1840-1950 / 9

GROSLIJST TIJDSCHRIFTEN / 10

SELECTIE / 11

PRIORITERING / 13

OPMERKINGEN / 14

OVERZICHT VAN DE GESELECTEERDE TIJDSCHRIFTEN / 15

TOELICHTING OP DE KOSTENBEREKENING / 17

LITERATUUR / 18

BIJLAGE: GROSLIJST TIJDSCHRIFTEN / 19

WOORD VOORAF

Dit onderzoek had enerzijds tot doel inzicht te verwerven in de hoeveelheid in Nederland uitgegeven tijdschriften uit de periode 1840-1950 en hoeveel daarvan nog in bibliotheken en verwante instellingen worden bewaard. Anderzijds moest worden vastgesteld welke van deze tijdschriften voor conservering en digitalisering in aanmerking komen in het kader van Metamorfoze, het nationaal programma voor conservering van bibliotheekmateriaal, om ten slotte binnen deze selectie een prioritering aan te brengen.

De inventarisatie en de samenstelling van de groslijst zijn uitgevoerd door mw. drs. J. Mateboer. De verdere selectie en prioritering zijn uitgevoerd door drs. D. Schouten, tevens verantwoordelijk voor de eindredactie van dit rapport.

SAMENVATTING

In Nederland zijn in de periode 1840-1950 rond de 18.000 periodieke publicaties uitgegeven. Hiervan vallen er ca. 7500 onder de noemer 'echte' tijdschriften. Rond de 1800 daarvan zijn volledig bibliografisch ontsloten en terug te vinden in bibliotheken en verwante instellingen. Hoewel in principe al deze tijdschriften in aanmerking komen voor conservering, dienen er vanwege de beperkte beschikbare middelen keuzes te worden gemaakt. Om tot een hanteerbare hoeveelheid te komen is besloten een eerste selectie toe te passen die zich beperkt tot tijdschriften met een doorlooptijd van meer dan 25 jaar. Binnen deze selectie die uiteindelijk 522 tijdschriften opleverde van zeer uiteenlopende aard en inhoud is verder geselecteerd aan de hand van de volgende criteria: het moet gaan om geïllustreerde publiekstitjdschriften van algemene inhoud en met een landelijke spreiding, die een overlap hebben van meer dan 25 jaar met de periode 1840-1950. Dit leverde uiteindelijk een lijst van 35 tijdschriften op die aan de selectiecriteria voldoen. De prioriteitsvolgorde binnen deze lijst is vastgesteld op grond van de aanwezige overlap met de periode 1840-1950. Op basis van het aantal jaargangen en de gemiddelde omvang per jaargang per tijdschrift is berekend dat met conservering en digitalisering van deze 35 tijdschriften ca. Mf 6,3 gemoeid zal zijn.

“Le journaliste est l’historien de l’actualité”

Richard Cordier

(IFLA Symposium on preservation of periodicals and newspapers, Parijs, augustus 2000)

INLEIDING

Niemand twijfelt meer aan het belang van tijdschriften als uitingen van onze cultuur. Ze bestrijken het hele scala van de menselijke activiteit: wetenschap, techniek, kunst, sport, politieke, sociale en maatschappelijke ontwikkeling, geestelijke stromingen, huiselijk leven. Hun pluriformiteit onderscheidt ze van kranten, de veelheid en variatie van hun informatie onderscheidt ze van boeken. Wie zich bezighoudt met het bestuderen van een cultuurperiode zal niet om tijdschriften heen kunnen. Voor wie het belangrijk vindt dat boeken en kranten voor het nageslacht bewaard, geconserveerd moeten worden of elektronisch beschikbaargesteld aan een breed publiek, geldt hetzelfde.

Maar evenals bij boeken en kranten gaat het om enorme hoeveelheden. Hoewel het verleidelijk is te roepen, dat alle tijdschriften in Nederland geconserveerd moeten worden, is dat een irreële optie. De hoeveelheid werk die daar aan vast zou zitten, en de daaraan verbonden materiële en personele kosten zouden in geen verhouding staan tot het uiteindelijke rendement. Elke tijdschrifttitel staat immers voor vele jaargangen. De keuze die is gemaakt in het Metamorfoze-traject Behoud Nederlandse Boekproductie om uit een bepaalde periode alle boeken te conserveren zonder verdere selectie is niet haalbaar.¹ Het risico totaal oninteressante tijdschriften te gaan conserveren is te groot. Zinvoller lijkt het, vast te stellen wat voor soort tijdschriften het meest voor conservering in aanmerking zou moeten komen en hoeveel er daar van bewaard gebleven zijn. Het programma Metamorfoze richt zich bij de conservering van boeken, collecties en kranten op de periode 1840-1950. Onderzoek heeft uitgewezen dat in deze periode de kwaliteit van het papier op zijn dieptepunt was.² Het ligt voor de hand om bij conservering van tijdschriften dezelfde keuze te maken. Vervolgens is het nodig meer zekerheid over het aantal in Nederland verschenen tijdschriften uit de periode 1840-1950 te krijgen.

¹ *Het behoud van de Nederlandse Boekproductie*. Den Haag 1995.

² *Bedreigd papierbezit in beeld: schade-inventariserend onderzoek van archief- en bibliotheekmateriaal na 1800*. Den Haag 1991.

VOORGESCHIEDENIS

In het selectiemodel voor de conservering van bibliotheekmateriaal was als laatste traject in de stroom 'losse documenten' de conservering van Nederlandse tijdschriften voorzien.³ Daarbij is uitgegaan van een productie van ruim 18.000 tijdschrifttitels in de periode 1840-1950, met een totaal van 262.000 tijdschriftbanden. Dit waren de cijfers uit het rapport *Behoud Nederlandse Boekproductie*. Voor dat rapport was een aantal steekproeven gedaan naar de vermelding van Nederlandse tijdschrifttitels in de CCP⁴, gerelateerd aan gegevens uit het GGC⁵ en uit de *Brinkman*⁶. De 262.000 banden waren gepostuleerd op basis van dezelfde steekproeven, waaruit bleek dat een tijdschrift uitgegeven tussen 1840-1950, gemiddeld 14,2 jaar was verschenen, met 7,5 aflevering per jaar en 35 pagina's per aflevering.

In dit onderzoek naar de Nederlandse boekproductie was de inventarisatie van in aanmerking komende tijdschriften slechts een klein onderdeel. De steekproeven waren uitgevoerd op materiaal waaraan de aanduiding 'periodiek' was gekoppeld, en er was geen onderscheid gemaakt naar de aard van de periodieken. De betrouwbaarheid van de gevonden gegevens is toen niet verder onderzocht, en bij gebrek aan beter is het aantal van ruim 18.000 titels tot op heden gehandhaafd. Inmiddels is door het onderhavige onderzoek duidelijk geworden dat het aantal 'echte' tijdschriften aanzienlijk lager ligt, waarschijnlijk rond de 7.500.

³ *Papieren erfgoed in Nederlandse bibliotheken. Selectiescenario voor een nationaal conserveringsprogramma*. Den Haag 1996.

⁴ Centrale Catalogus van Periodieken.

⁵ Gemeenschappelijk Geïntegreerd Catalogiseersysteem. Hierbij zijn de meeste grotere Nederlandse bibliotheken aangesloten. Het systeem wordt beheerd door het bureau Pica te Leiden.

⁶ *Brinkman's cumulatieve catalogus van boeken* (Nederlandse nationale bibliografie). Amsterdam/Leiden, 1833-

DEFINITIE

‘Periodieken’ en ‘tijdschriften’ vallen niet per se samen. Helderheid in de gebruikte terminologie is geboden, daarom een kleine uitweiding over de definitie van een tijdschrift. De leek, de gewone lezer, ziet een tijdschrift als een periodieke publicatie, die eenmaal per week of eenmaal per maand verschijnt. Een onderzoeker als Joan Hemels houdt het op ‘een periodiek verschijnende uitgave met een verschijningsfrequentie van ten minste vier en ten hoogste 52 keer per jaar’⁷, en bibliotheken gaan zelfs zover, dat ook eenmaal per jaar verschijnende publicaties er onder vallen.

In het onderhavige onderzoek wordt aangesloten bij de definitie van Hemels: een tijdschrift verschijnt minimaal vier en hoogstens 52 keer per jaar. Kranten en jaarverslagen vallen buiten deze formele definitie.

In tegenstelling tot bijvoorbeeld een seriewerk heeft een tijdschriftaflevering geen eigen deeltitel. Bovendien bevat een aflevering verschillende soorten bijdragen, zoals artikelen, columns, bladvullingen en recensies, die gemeen hebben dat ze alle betrekking hebben op het gebied dat het tijdschrift bestrijkt. Dit inhoudelijke aspect sluit andere vormen van seriële publicaties uit, zoals jaarverslagen, handelingen, notulen en reeksen.

⁷ Joan Hemels; Renée Vegt, *Het geïllustreerde tijdschrift in Nederland*, deel 2A, Amsterdam 1997, p. 303.

LIJST TIJDSCHRIFTEN KB 1840-1950

Vrijwel alle tijdschriften in Nederlandse bibliotheken zijn opgenomen in het GGC, dit is ofwel door de beherende instellingen zelf gedaan of via de CCP, die in zijn geheel in het GGC is opgenomen. Een selectie uit het GGC van alle tijdschriften, uitgegeven in Nederland tussen 1840 en 1950 leek daarom een goede optie voor een eerste inventaris. In het GGC krijgen echter alle seriële publicaties dezelfde selectiecode, zodat tijdschriften met jaarverslagen, reeksen en kranten in eenzelfde bestand zijn ondergebracht. Een eventuele selectie van 'de tijdschriften uitgegeven in Nederland tussen 1840 en 1950' zou dus een enorme hoeveelheid ruis bevatten. Bovendien bleek het technisch niet mogelijk een dergelijke selectie te laten maken, aangezien dat een te omvangrijk bestand zou opleveren. Een beperktere selectie was wel mogelijk, namelijk met de seriële titels van de KB, uitgegeven in Nederland tussen 1840 en 1950. Dit resulteerde in een lijst van 4.219 titels met dezelfde grote hoeveelheid ruis, zodat deze nog vergaand bewerkt moest worden. De selectie van de 'echte' tijdschriften moest grotendeels handmatig gebeuren, een zeer tijdrovende bezigheid.

Verwijderd werden:

1. Alle titels van reeksen/series (615 titels)
 2. Kranten (verschijnen vaker dan 52 maal per jaar; 441 titels);
 3. Almanakken en jaarboekjes (verschijnen minder dan 4 maal per jaar; 226 titels)
 4. Jaarverslagen (verschijnen minder dan vier maal per jaar, en zijn vanouds beschreven in de Centrale Catalogus Boeken; 863 titels);
 5. Verhandelingen (verschijnen minder dan vier maal per jaar; 360 titels);
- in totaal 2.505 titels.

Hierna bleef een lijst over van 1.714 in het GGC beschreven tijdschriften die minimaal vier maal en maximaal 52 maal per jaar zijn verschenen, zijn uitgegeven in Nederland tussen 1840-1950, en aanwezig zijn in de KB. Van 1.068 van deze tijdschriften bezit de KB jaargangen uit de periode 1840-1950. In principe zijn alle tijdschriften van de KB in het GGC opgenomen, dus is de lijst ook als compleet beschouwd. Daarbij moet overigens worden aangetekend dat de afzonderlijke tijdschriften in een aantal gevallen verre van compleet zijn.

Extrapolatie van de getalsverhoudingen van bovenstaande schifting zou betekenen dat van de eerder getelde 18.000 periodieken uit 1840-1950 er ca. 7.500 echte tijdschrifttitels zijn.

GROSLIJST TIJDSCHRIFTEN

De in de KB aanwezige tijdschriften vormen uiteraard een selectie uit datgene, wat er in de periode 1840-1950 geproduceerd is. Iedere bibliotheek, ook de KB, voert een selectiebeleid. Dat wil in dit geval zeggen, dat tijdschriften worden aangeschaft die passen binnen de vakgebieden die verzameld worden. De KB is vanouds een humaniorabibliotheek, een bibliotheek die voornamelijk verzamelt binnen de Letteren, Geschiedenis, Kunsten, Theologie en in mindere mate Rechten en Sociale Wetenschappen. Naast deze vakgebieden richt de KB zich ook op boek- en bibliotheekwetenschap, en in de loop van deze eeuw kwamen daar onder meer (denk)sporten, kookkunst en esoterische wetenschappen bij.

Als nationale bibliotheek verzamelt de KB sinds 1974 in haar Depot van Nederlandse Publicaties bovendien alles wat in Nederland is uitgegeven. Ook retrospectief wordt gepoogd het oudere Nederlandse materiaal bijeen te brengen. Dit houdt voor de periodieke publicaties in dat gestreefd wordt naar het completeren van onvolledige tijdschriften, of het aanschaffen van nog niet eerder verworven tijdschriften. Het tijdschriftenbezit van de KB is verre van volledig, maar tot op zekere hoogte wel representatief voor het totale bezit in Nederland, zeker waar het de oudere titels betreft. Op grond daarvan is het als uitgangspunt genomen voor de verdere selectie.

Om de leemtes in de lijst voor wat betreft tijdschriften die niet in het verzamelbeleid van de KB passen, zoveel mogelijk op te vullen, is ervoor gekozen om alle tijdschrifttitels in twee representatieve delen van *Brinkman's Cumulatieve catalogus*, te weten de cumulaties 1850-1882 en 1921-1925, voorzover niet in de KB aanwezig maar wel in andere bibliotheken, aan de lijst toe te voegen.⁸ Hierbij bleek onder andere dat zeer veel oudere tijdschrifttitels zich in de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam bevinden. Dat leverde uiteindelijk een groslijst op van 1.812 titels die een bruikbaar uitgangspunt vormde voor verdere selectie.

Het gaat hier dus om ruim 1.800 tijdschriften uit de periode 1840-1950, die ooit beschreven zijn in GGC, CCP of *Brinkman's Cumulatieve catalogus*, en waarvan exemplaren in bibliotheken zijn overgeleverd. Dat is veel minder dan het geschatte aantal van 7.500 tijdschriften dat in deze periode moet zijn verschenen. Over de ruim 5.500 resterende tijdschriften zijn onvoldoende gegevens bekend.

⁸ *Brinkman's catalogus der boeken, plaat- en kaartwerken, die gedurende de jaren 1850-1882 in Nederland zijn uitgegeven of herdrukt*. Amsterdam [1882]; *Brinkman's catalogus der boeken, plaat- en kaartwerken, die gedurende de jaren 1921-1925 in Nederland zijn uitgegeven of herdrukt*. Leiden [1925].

SELECTIE

Onderzoek heeft uitgewezen dat het papier uit de periode 1840-1950 het sterkst aan verval onderhevig is. Alle publicaties en documenten uit deze periode hebben dus een hoge conserveringsnoodzaak. Dat geldt ook voor de tijdschriften. Conservering van alle 1.812 tijdschriften uit de periode 1840-1950, die nog aanwezig zijn in Nederlandse openbare instellingen en waarover bibliografische gegevens voorhanden zijn, zou dus noodzakelijk zijn. Daarmee zou echter een bedrag gemoeid zijn van vele miljoenen gulden. Omdat zoveel geld op dit moment niet beschikbaar is, moet een keuze worden gemaakt. Dus is selectie onvermijdelijk.

Selectiestap 1: langer lopende tijdschriften Een eerste stap moet zijn dat de conserveringsinspanning zich concentreert op de belangrijke tijdschriften. Hoe is dat belang te bepalen? Juist door hun enorme diversiteit zijn tijdschriften moeilijk te vergelijken. Een objectieve graadmeter voor het belang van een tijdschrift is de verschijningsduur. Van langer lopende tijdschriften kan worden gesteld dat ze niet afhankelijk zijn van modieuze trends of snel wisselende aandacht, maar dat ze gedurende een langere periode voor een breed publiek interessant zijn gebleven en daarmee hun waarde bewezen hebben. Voor een verdere selectie lijkt het zinvol een ondergrens van meer dan 25 jaar looptijd te hanteren. Dan blijven er van de 1.812 tijdschriften 522 over, verdeeld in vier groepen: meer dan honderd jaar doorlooptijd, 75-100 jaar doorlooptijd, 50-74 jaar doorlooptijd en 25-49 jaar doorlooptijd. Voor een overzicht: zie bijlage.

Selectiestap 2: Geïllustreerde publiektijdschriften Deze 522 tijdschriften bestrijken een zeer breed scala: branchetijdschriften, wetenschappelijke tijdschriften of meer populaire bladen op een bepaald vakgebied, verenigingsbladen, tijdschriften uitgegeven door maatschappelijke organisaties en belangengroepen en tijdschriften van een meer algemene inhoud. Conservering van deze 522 belangrijke tijdschriften zou dus zonder meer noodzakelijk zijn, maar het gaat hier nog steeds om een enorme hoeveelheid, waarvoor de financiële middelen ontbreken. Dus is verdere selectie nodig.

Een vergelijking tussen al deze typen tijdschriften om tot een verdere selectie en prioritering te komen is vrijwel onmogelijk, omdat ze zeer ongelijksoortig zijn. Beter is het een keuze te maken voor één type tijdschrift, en daarbinnen een prioritering aan te brengen. Zoals het bij kranten voor de hand ligt om met de veelgelezen landelijke dagbladen te beginnen, zo komen binnen de tijdschriften de meer populaire bladen van algemene inhoud, die door grote groepen uit de bevolking werden gelezen het meest in aanmerking. Deze zogenaamde publiektijdschriften geven een breed en algemeen beeld van de cultuur in een bepaalde periode, en tonen de verschillende aspecten daarvan. Publiektijdschriften zijn bovendien over het algemeen op slechter papier gedrukt dan bijvoorbeeld wetenschappelijke tijdschriften en ze hebben daardoor een hogere conserveringsnoodzaak. In bibliotheken werden ze, net als kinderboeken en triviaallectuur lange tijd stiefmoederlijk behandeld. Hier is een inhaalslag nodig. Binnen deze categorie zijn de geïllustreerde tijdschriften het meest van belang. Ze kenden zeer grote oplagen. En als we spreken over het 'beeld' dat tijdschriften ons bieden van het leven in het verleden; wat men at, dronk, droeg, wat men belangrijk of mooi vond, dan is dat hier ook letterlijk te nemen. Op houtgravures, in steendruk, en later natuurlijk op foto's tonen zij de werkelijkheid van toen. Hoe zag een bepaalde buurt eruit? Hoe was Rotterdam vóór het bombardement, hoe was Zeeland vóór de watersnood? Hoeveel auto's reden er? Hoeveel mensen droegen nog klederdracht in 1899? Tot welke leeftijd hadden jongens korte broeken aan? Is het tegenwoordig onveiliger dan vroeger? De geïllustreerde publiektijdschriften kunnen ons de antwoorden geven.

Er zijn nog enkele argumenten om met dit materiaal te beginnen. Er is momenteel voor deze tijdschriften veel belangstelling bij het publiek. Enkele zijn al eerder op microfiche uitgegeven

of gedigitaliseerd. Welke tijdschriften kunnen tot deze categorie worden gerekend? Een belangrijk hulpmiddel bij de beantwoording van deze vraag is de bibliografie van Joan Hemels en Renée Vegt, waarin dit type tijdschriften is gedefinieerd en uitgebreid is beschreven. Het voorkomen van een tijdschrift in deze bibliografie is als criterium gehanteerd om vast te stellen of een tijdschrift tot deze categorie behoort. Daarbij zijn nog twee extra selectiecriteria gehanteerd: landelijke spreiding en meer dan 25 jaar looptijd binnen de periode 1840-1950.⁹ Alle titels, opgenomen in deze bibliografie zijn vervolgens nog eens getoetst aan de selectiecriteria en voorzover ze ontbraken in de groslijst alsnog toegevoegd. Dit leverde nog enkele aanvullingen op.

Selectiestap 2 (de keuze voor geïllustreerde publiekstitjdschriften met landelijke spreiding en een looptijd van meer dan 25 jaar in de periode 1840-1950) brengt een aanzienlijke schifting teweeg in de 522 in aanmerking komende tijdschriften. Uiteindelijk blijven er 35 over.

⁹ Joan Hemels; Renée Vegt, *Het geïllustreerde tijdschrift in Nederland*, deel 1, Amsterdam 1993; deel 2, Amsterdam 1997.

PRIORITERING

Bij de prioritering binnen de aldus gevonden selectie is er vanuit gegaan dat tussen deze titels een weging van het belang op inhoudelijke gronden niet mogelijk is. Dat geldt evenzeer voor de fysieke conserveringsnoodzaak: het onderscheid tussen direct bedreigde tijdschriften en niet-direct bedreigde tijdschriften. Er bestaat momenteel nog geen duidelijke indeling van papiersoorten, gebruikt voor tijdschriften, met daarbij het risico dat ze lopen op verzuring. Tests aan de hand van steekproeven zijn wel mogelijk maar zeer tijdrovend. Bovendien lopen de geselecteerde tijdschriften langere tijd. Dat betekent vaak dat het soort papier waarop ze gedrukt zijn, meermalen verandert. Trekt men toevallig een 'goede' band uit de kast, dan betekent dat niet dat het hele tijdschrift er goed aan toe is. Er is ook verschil tussen tijdschriften die vanaf het begin in een bibliotheek bewaard werden, en tijdschriften die later al dan niet gebonden zijn aangekocht of overgenomen van particulieren. Naarmate de bewaaromstandigheden minder constant zijn geweest, zal een tijdschrift er slechter aan toe zijn. Daarom is gekozen voor een objectieve factor om de prioritering vast te stellen: het aantal jaren dat het tijdschrift binnen de periode 1840-1950 valt, onafhankelijk van de totale looptijd. Hoe meer jaargangen van een tijdschrift tussen 1840 en 1950, hoe hoger op de lijst.

OPMERKINGEN

Reeds verfilmde tijdschriften Het is niet geheel duidelijk nog in hoeverre de geselecteerde tijdschriften al eerder zijn gemicrofilmd en/of gedigitaliseerd. Buiten het Metamorfoze-programma vindt geen centrale registratie van microverfilming of digitalisering plaats.

Van enkele titels is dit echter al wel bekend. *De Katholieke Illustratie*, nummer 1 op de lijst, wordt momenteel verfilmd door het Katholiek Documentatie Centrum te Nijmegen.

Het Leven, nummer 19 op de lijst, is al twee keer op microfiche uitgegeven: in 1981 door Zug en in 1991 door IDC.

Er moet nog bepaald worden of de kwaliteit en de volledigheid van deze verfilming van dien aard is, dat van conservering in het kader van Metamorfoze kan worden afgezien.

Bewaarplaatsen Dit onderzoek heeft zich moeten beperken tot een globale inventarisatie, selectie en prioritering. Het volledig in kaart brengen van tijdschriften is een uiterst gecompliceerde zaak. Op grond van de nu bijeengebrachte gegevens kon alleen bij benadering worden vastgesteld waar delen (jaargangen) van tijdschriften zich bevinden. In bibliografische beschrijvingen van tijdschriften is het ontbreken van afleveringen vaak niet aangegeven. Het instrumentarium is beperkt: GGC, CCP, Hemels/Vegt en andere bibliografieën en lijsten bieden wel veel, maar niet alle informatie. Er zal zeker meer onderzoek moeten worden verricht naar bewaarplaatsen, voorzover deze niet in CCP/GGC voorkomen of in bibliografieën worden vermeld. Archieven, musea en documentatiecentra bezitten zeker meer (delen van) tijdschriften dan ons nu bekend is.

Complete sets Het reconstrueren van zoveel mogelijk complete sets van te conserveren tijdschriften zal een ingewikkelde en tijdrovende operatie worden. Op grond van de nu verzamelde gegevens is al duidelijk, dat veel tijdschriften verspreid en fragmentarisch zijn overgeleverd. Zeker is dat alleen ter plekke en door middel van autopsie kan worden vastgesteld in hoeverre een serie compleet is, en zo niet, wat er precies ontbreekt. Daarbij zal als extra moeilijkheidsfactor meespelen dat veel tijdschriften meermalen van titel veranderen, dat ze samengaan of worden opgesplitst, of dat tijdschriften (soms tijdelijk) als bijlage fungeren bij andere tijdschriften. Daarnaast zijn er de speciale (zondags)edities, kerstnummers, aparte subreeksen etc. Per titel zal heel nauwkeurig moeten worden nagegaan waar welke jaargangen en afleveringen zich bevinden, maar ook of verfilming en/of digitalisering al heeft plaatsgevonden, of op dit moment plaatsvindt, en op welke wijze. Ten slotte moet worden vastgesteld wat de beste aanpak is voor conservering en digitalisering in het kader van het Metamorfozeprogramma.

Copyright Bij digitalisering van tijdschriften ná 1930 zijn de bepalingen op het gebied van copyright van toepassing. Dit geldt voor zowel geschreven teksten als voor illustraties (tekeningen en foto's) en dit kan een extra complicatie opleveren. Het is van belang dat hiermee op zeer zorgvuldige wijze wordt omgegaan.

OVERZICHT VAN DE GESELECTEERDE TIJDSCHRIFTEN

In het hierna volgende overzicht zijn de resultaten terug te vinden van de inventarisatie, prioritering en selectie. Hierbij is tevens een kostenberekening gemaakt. De volgorde binnen het overzicht wordt bepaald door het aantal jaren dat het tijdschrift verscheen in de periode 1840-1950. Conserveringsprojecten zullen in de regel betrekking hebben op het gehele tijdschrift.

Het overzicht is opgebouwd uit 11 kolommen:

1. Volgnummer (geeft de prioriteit aan)
2. Korte titel tijdschrift
3. Eerste en laatste jaar waarin het tijdschrift verscheen
4. Totale doorlooptijd (tot 2000). Korte onderbrekingen niet meegerekend. Eerste en laatste jaar van verschijnen beide meegeteld (dit wijkt af van de groslijst, waar een jaar minder is geteld; dit heeft overigens geen verdere consequenties)
5. Aantal jaren overlap met periode 1840-1950
6. Het gemiddeld aantal pagina's per jaar
7. Het totaal aantal pagina's
8. Kosten microverfilming per pagina. Hierbij is uitgegaan van f 0,60 per pagina (f 1,20 per opening/opname)
9. Kosten digitalisering (van de microfilm) per pagina, inclusief opslag, ontsluiting en beschikbaarstelling. Hierbij is uitgegaan van f 3,- per pagina
10. Kosten voorbereiding (bibliografische controle en samenstellen complete sets)
11. Totale kosten

TOELICHTING OP DE KOSTENBEREKENING

Voor conserveringsprojecten ten behoeve van de 35 geselecteerde tijdschriften is een kostenberekening gemaakt. Daarbij is uitgegaan van het aantal jaargangen, vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal pagina's per jaargang voor ieder tijdschrift.

In de berekening zijn zowel microverfilming als digitalisering van de microfilms opgenomen, waarbij de actuele prijzen per opname voor halftoon zijn gehanteerd. Halftoonverfilming en -scanning is noodzakelijk vanwege de illustraties.

Voor de kosten van voorbereiding is uitgegaan van een bedrag dat gelijk is aan de kosten van microverfilming. Hierbij wordt aangesloten bij de ervaringen van het krantenproject van Metamorfoze.

Conservering en digitalisering van de 35 geselecteerde tijdschriften zal volgens deze berekening Mf 6,3 kosten.

Enig voorbehoud moet bij deze berekeningen wel worden gemaakt. Ten eerste zijn de tellingen van het aantal pagina's per tijdschrift gebaseerd op complete sets. Het is nu al duidelijk dat het in veel gevallen bij lange na niet mogelijk zal zijn om een complete set samen te stellen. Dat kan de kosten aanzienlijk doen dalen. Verder gaat het hier om gemiddelden, gebaseerd op steekproeven. Veel tijdschriften veranderen geregeld van verschijningsfrequentie en evenzeer wisselt het aantal pagina's per aflevering. Bij de tijdschriften uit het bezit van de KB is de omvang van jaargangen en afleveringen steekproefsgewijs vastgesteld op basis van autopsie in de magazijnen, bij de niet bij de KB aanwezige tijdschriften zijn de tellingen gebaseerd op gegevens in de bibliografie van Hemels/Vegt.

LITERATUUR

Joan Hemels en Renée Vegt, *Het geïllustreerde tijdschrift in Nederland: bron van lering en vermaak, lust voor het oog*. Bibliografie. Deel 1: 1840-1945. Amsterdam, 1993. Deel 2a/b (1945-1995), Amsterdam 1997.

[Uitvoerige literatuurlijst in deel 1 op p. 53-77 en in deel 2a op p. 269-300].

Claar Willems-Bierlaagh, *Nederlandse vrouwentijdschriften 1800-1945*; bibliografische lijst, Amsterdam 1992.

Renée Vegt, *Satirische tijdschriften 1848-1940*. 2e, herziene druk, Amsterdam 1996.

Wout Visser en Wijnand Poortvliet, *Negentiende-eeuwse literair-culturele tijdschriften en de collectie van de Universiteitsbibliotheek van Amsterdam*, Amsterdam 1995.

Marjoke Rietveld-Van Wingerden, *Jeugdtijdschriften in Nederland en Vlaanderen, 1757-1942*, Leiden 1995.

D.H. Couvée, 'Lijst van Nederlandse geïllustreerde tijdschriften, verschenen in de periode 1856-1956.' In: G.W. Ovink, *Het aanzien van een eeuw: de periode 1856-1956 weerspiegeld in 950 illustraties uit de voornaamste Nederlandse familiebladen*, Haarlem z.j. [1959].

BIJLAGE: GROSLIJST TIJDSCHRIFTEN

